

Nr 253.

Av herr **Rydén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående vården av blinda dövestumma och blinda sinnesslöa m. fl.

I den kungl. proposition, nr 195, vari Kungl. Maj:t hos riksdagen äskat medel till upprättande av en vårdanstalt för blinda med komplicerat lyte, föreslås, att ifrågavarande anstalt förläggas till Lund, medan de sakkunnige föreslagit förläggning till en i propositionen närmare angiven tomt i Malmö. Vid valet av förstnämnda plats synas tillräckliga hänsyn till den föreslagna anstaltens egna intressen ej blivit tagna. Huvudsakligen på grund av uttalanden från överintendentsämbetet och Lunds universitets medicinska fakultet synes departementschefen hava bestämt sig för Lunda-förläggningen.

Vad först överintendentsämbetets utlåtande vidkommer, så synes detta grunda sig på ett rent misstag från ämbetets sida. Den föreslagna tomten i Malmö skulle enligt ämbetets förmenande vara »allenast 100 meter» bred, och denna tomtbredd finner ämbetet helt naturligt »allt för ringa för att densamma, efter bebyggande, skulle kunna lämna tillbörligt fritt område för fängelset», i vars omedelbara närhet den föreslagna tomten är belägen. Vid ett närmare studium av de i ärendet förefintliga handlingarna (bland annat en kartsbild över Malmötomtens område) lär ämbetet finna, att det utlåtit sig över bara den del av Malmötomten, som ligger närmast intill fängelset, och som staden förbundit sig att ej låta bebygga. De sakkunnige hade givetvis tänkt sig, att *hela* Malmötomten skulle få disponeras av den blivande anstalten. Och då blir utrymmet så rikligt, att alla de synpunkter fångvårdsstyrelsen önskat få tillgodosedda kunna bli till fullo beaktade. Till och med torde man med all rätt kunna gentemot överintendentsämbetets i det här fallet onekligen något svaga auktoritet kunna med fångvårdsstyrelsen instämma däri, att det vid blindanstaltens förläggning intill fängelset kunde anses såsom en fördel, att genom dess överlämnande till kronan för avsedda ändamålet allmänheten utestängdes från

platsen, vilken möjligen eljest kunde komma att upplåtas till samlingsställe för nöjessökande eller bliva ett tillhåll för den lösa befolkningen.»

Om sålunda överintendentsämbetets utlåtande, på grund av att det samma vilar på ett misstag om Malmötomtens storlek m. m., torde helt böra lämnas ur räkningen vid anstaltsfrågans bedömande, äro givetvis de av medicinska fakulteten framförda synpunkterna så mycket mera beaktansvärda. Det har emellertid ej av fakulteten bestritts — och kan ej heller bestridas — att anstalten vid en förläggning till Malmö skulle få en *synnerligen god* lösning av sin läkare- och sjukvårdsfråga. Tvärtom är Malmö allmänna sjukhus för närvarande vida bättre utrustat än Lunds lasarett och blir även efter de av riksdagen beslutade utvidgningarna av sistnämnda sjukvårdsinrättningar fullt jämförligt i utrustning, i vissa avseenden till och med överlägset. Det har ej heller av fakulteten bestritts, att universitetet skulle kunna även med Malmöförläggningen fullt utnyttja det undervisningsmaterial, som anstalten skulle bjuda. Naturligtvis vore det något bekvämare för universitetet att ha anstalten i Lund, men det är sannerligen ej något besvär att tala om, ifall vederbörande skulle för den sakens skull behöva underkasta sig en 25 minuters järnvägsresa, då tågförbindelser finnas åtminstone 1 à 2 gånger i timmen.

Vad som vid förlägningsfrågan måste ställas i främsta rummet är *anstaltens egna behov och intressen*. Och då hava de sakkunnige ej tvekat om sitt förord. Ser man på det praktiska arbetet och det dagliga livet inom anstalten, då måste Malmöalternativet vara att avgjort föredraga. Föreståndarinnan för Drottning Sofias stiftelse, fru Elisabet Anrep-Nordin, tillika medlem av de både sakkunnignämnderna, har i en mig tillställd P. M., som här bifogas, utvecklat sina synpunkter på förlägningsfrågan, vilka synas mig avgörande.

Säkert är, att en hel del av de ekonomiska beräkningar, som av de sakkunnige uppgjordes, ej äro giltiga vid en Lundaförläggning, utan att utgifterna för såväl anstaltens underhåll som nybyggnad komma att ställa sig högre än enligt de sakkunniges kalkyler.

Med hänsyn till vad ovan anförts, tillåter jag mig föreslå, att riksdagen ville besluta,

att förevarande anstalt skall uppföras å det av Malmö stad erbjudna, i stadsrådsprotokollet den 20 juni 1914 närmare angivna tomtområde.

Stockholm den 25 juli 1914.

Värner Rydén.

Bilaga.

P. M.

Det synes mig, som om framhållandet av staden Lunds fördelar vid den blivande anstaltens förläggning dit skett på bekostnad av de fördelar, som dess förläggande till Malmö skulle bereda anstalten själv. Fördelarna för själva anstalten borde dock väga tyngre än de fördelar anstalten komme att bereda det samhälle, dit den förlägges. Om fördelarna för anstalten minskas genom dess förläggande till Lund, borde denna förlust alltså uppvägas av de fördelar densamma skulle bereda universitetet i Lund, därigenom att det studiematerial, som anstaltens alumner kunde erbjuda, stode till omedelbart förfogande. Avståndet mellan Malmö och Lund är dock så obetydligt och järnvägsförbindelsen dem emellan så livlig, att intet verkligt hinder borde möta för studerande i Lund att även i Malmö göra dessa studier. Jämföras liknande förhållanden i Stockholm, så torde man finna, att desamma erbjuda vida större svårigheter där än de, som skulle bli en följd för Lundaborna, om anstalten förlades till Malmö. Det vore väl ändå icke meningen, att sådana studier skulle dagligen bedrivas, eller att anstalten skulle stå öppen när som helst för vilken studerande som helst. Anstaltens huvuduppgift bör icke vara att tillhandahålla studiematerial åt vetenskapen, utan att vårda och uppfostra de vanlottade, för vilka den är avsedd. De förhållanden, som kunna befordra denna anstaltens uppgift, böra därför anses vara de viktigaste.

Bland de förmenta fördelarna av anstaltens förläggning till Lund har också framhållits närheten till det där förlagda hospitalet och den psykiatriskt skolade läkarevård, som därifrån med lätthet skulle stå till buds. Men då anstalten icke är avsedd för sinnessjuka i egentlig mening, men deras antal, som äro epileptiska, vanföra, kroppsligt sjuka är många gånger större än de sinnessjukas inom anstalten, vore vi föga hjälpta med endast en psykiater till läkare. De vanföras behov av läkarevård t. ex. är ännu mera trängande än de sinnessjukas, ehuru även de senare behöva den bästa läkarevård.

De praktiska olägenheterna för anstalten vid dess förläggning till Lund har man därifrån sökt bagatellisera eller rent av bortresonera. Så t. ex. avståndsfrågan. På grund av uppgifter från andra anstalter i Lund, såsom t. ex. sinnesslöanstalten (2,200 m.), fattiggården (900 m.), dövstumskolan (900 m.) och andra, (mest häst på stall), meddelar man, att från dessa anstalter det angivna resp. avståndet från stadens centrum icke har minsta betydelse och icke erbjuder några svårigheter o. s. v. för transporten till och från resp. anstalter. Jag anser, att i detta fall ingen jämförelse mellan de nämnda anstalterna och den blivande anstalten — 1,450 m. från stadens centrum — för blinda med komplicerade lyten är möjlig, ty ingen enda av dessa blinda kan sändas ut för bud eller transporter till eller från anstalten, då däremot alla de nämnda anstalterna antagligen i icke ringa utsträckning begagna sig av den handräckning, som resp. alumner kunna erbjuda.

»Även om anstaltens inköp av födoämnen och andra förnödenheter sker genom leverans», så är det enligt min erfarenhet onekligen en stor fördel, att

husmodern (och föreståndarinnan) har tillfälle att genom personligt besök själv göra urval av resp. varor och ej uteslutande vara hänvisad till att taga emot vad man behagar sända, men om man i så fall nödgas i vad väder som helst göra en promenad på 3 km., försvåras saken.

Vad transport av alumner vid behov av läkarevård ofta eller kanske daglig sådan för längre tid beträffar, så bleve det ingen lätt sak att föra dessa hjälplösa blinda till sjukdomsinrättningarne i Lund, ty redan detta avstånd är för stort att till fots göras utan svårighet. Att ständigt anlita främmande åkdon blir både obekvämt och omständligt, och i Lund finnas blott några få bilar eller andra åkdon att omedelbart tillgå, men inga i närheten av anstalten. Frånsett kostnaden, måste bristen på åkdon i många fall komma att verka som en hämsko på anstaltens skötsel. Jag anser därför, att om anstalten skall förläggas på den ifrågasatta platsen i Lund, är det nödvändigt där hava »häst på stall» (beräknade till en summa av stallbyggnad = 9,600 kr; häst, åkdon, redskap m. m. 2,500 kr. = 12,100 kr. för en gång samt minst 750 kr. årligen.)

Fördelen av spårväg till porten vid eventuell förläggning i Malmö är av stor praktisk betydelse för anstaltens drift icke blott i sådana och dylika fall, som nyss framhållits, utan därjämte för den stora personalens bekvämlighet och trevnad. Folk, som ägna sitt liv åt detta uppslitande arbete och som måste vistas bland dessa ytterst vanlottade, böra kunna med lätthet komma i beröring med normala människor och icke vara isolerade genom dåliga kommunikationer, vilka saknas mest under den mörka, dystra hösten och vintern.

I Hammarbyförslaget hade beräknats anordnande av ett bageri inom anstalten för en kostnad av flera tusen kronor. Vid anstaltens föreslagna förläggning till Malmö ansågs, att med de för konsumenter förmånliga rådande förhållanden i den större staden Malmö kunde kostnaderna för ett tidsenligt bageri av den storlek, som här kräves, uteslutas likasom också kostnaden för driften — och brödbehovet fyllas från bagerier i staden. Att detta behov lika lätt och bra kunde fyllas i den mycket mindre staden Lund är väl tvivelaktigt, varför det torde vara nödvändigt och försiktigast att återigen i programmet taga anordnande av bageri, för den händelse anstalten förlägges till Lund.

Förbrukningen av kol inom anstalten kommer säkerligen att uppgå till icke obetydligt belopp, och det är väl antagligt, att denna vara genom omlastning i Malmö och transport på järnväg därifrån till Lund måste bliva dyrare för konsumenten i den senare staden än den förra.

Varor i allmänhet, såsom specierier, manufakturvaror o. d., böra väl i de stora affärerna i Malmö kunna påräknas billigare än i Lund med deras mången gång dyrare transportkostnader.

En annan stor fördel, som Malmö erbjuder, i synnerhet för personalen, men även för ett urval av eleverna, och vilken för dem alla är av största betydelse — är bad och simning i öppna sjön. Någon motsvarighet härtill kan Lund aldrig erbjuda, ty att resa ut till Bjerred skulle vara så omständligt och besvärligt samt medföra så pass stora kostnader, att det näppeligen låte sig göra annat än undantagsvis. I Malmö kan man för 10 öre komma från porten ända till badhuset. Sofiastiftelsen har under flera somrar anordnat sommarkolonier vid Västkusten, och för de alumner, som fått vara med där, har det på alla sätt

varit till stor nytta och glädje. Några av dem hava där t. o. m. lärt att simma. Då man framhållit det höga, fria läget i Lund, norr om staden och den vidsträckta utsikten, tycks man hava glömt, att den eventuella platsen i Malmö också erbjuder en enastående vacker utsikt över Öresunds blånande vatten så långt ögat når, över staden och hamnen med dess livliga sjöfart samt över den fria slätten i öster och söder. Läget 300 m. från Öresund med dess saltmättade ozonrika luft måste ur hälsosynpunkt hava sin stora betydelse för en anstalt av ifrågavarande slag. I Lund skulle anstalten komma att ligga mycket högt på den stora slätten utan minsta skydd mot sommarens brännande sol och torra, heta vindar eller stormarne under höst och vinter. Det torde dröja ganska många år, innan de tilltänkta planteringarne kunna mildra dessa obehag, och till dess bleve det nödvändigt att uppföra s. k. lekskjul för de olika avdelningarne. I Malmö finnes redan en del stora träd på tomten och fängelsebyggnaden lämnar ett gott skydd i väster mot sol och storm.
